

Βιβλιοπαρουσίαση

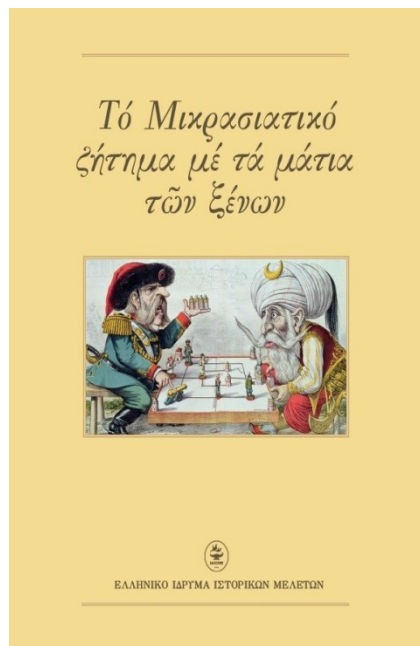
Το Μικρασιατικό Ζήτημα με τα Μάτια των Ξένων Συλλογικό Έργο

(Αθήνα: Ίδρυμα Ιστορικών Μελετών, 2023)

Μιχαήλ Γαβριήλ Δημητριάδης
Ανεξάρτητος Ερευνητής, Ελλάδα

Η Μικρασιατική Καταστροφή θεωρείται η μεγαλύτερη συμφορά του Νεώτερου Ελληνισμού. Ο Γάλλος ιστορικός Εντουάρ Ντριώ (Edouard Driault), στο έργο του *Το Ανατολικό Ζήτημα από τις αρχές του έως τη συνθήκη των Σεβρών*, την θεωρεί μάλιστα μεγαλύτερη και χειρότερη από την πτώση της Κωνσταντινούπολης το 1453. Με τη Συνθήκη της Λωζάννης και τη θλιβερή πρωτιά στην παγκόσμια ιστορία της υποχρεωτικής ανταλλαγής πληθυσμών, ο ελληνισμός της Μικράς Ασίας και της Ανατολικής Θράκης ξεριζώθηκε από την προαιώνια πατρίδα του. Εκατοντάδες χιλιάδες Έλληνες, Αρμένιοι και Χριστιανοί Ασσύριοι εξοντώθηκαν, και οι υπόλοιποι έφθασαν στην Ελλάδα ως πρόσφυγες, χωρίς τις περιουσίες τους. Η Μεγάλη Ιδέα για την αναγέννηση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, κύριος συνεκτικός δεσμός της ελληνικής κοινωνίας και ο κύριος στόχος της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής επί σχεδόν εκατό χρόνια, εξανεμίστηκε και το βαρύ τίμημα κλήθηκαν να πληρώσουν οι Έλληνες της Μικράς Ασίας. Τους πολιτικούς τυχodiωκτισμούς της τότε ελληνικής κυβέρνησης τους πλήρωσε με τη ζωή και την αξιοπρέπειά του ολόκληρο το ελληνικό έθνος.

Στο έργο που εξετάζουμε εδώ αναλύονται οι εξελίξεις της τελικής φάσης του Μικρασιατικού ζητήματος την περίοδο 1918-1922, οι οποίες είχαν ως πρώτη σοβαρή συνέπεια την καταστροφή της Σμύρνης και της ενδοχώρας της. Η ιδιαιτερότητα του βιβλίου έγκειται στο ότι τα γεγονότα παρουσιάζονται κάτω από το πρίσμα της διεθνούς διπλωματίας και των ξένων παρατηρητών. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο οι διακεκριμένοι ιστορικοί συγγραφείς αυτού του συλλογικού βιβλίου στρέφουν το βλέμμα τους στις αντιλήψεις έγκυρων Βρετανών, Γάλλων, Ιταλών, Σοβιετικών, Αμερικανών, Ελβετών, Αράβων και Τούρκων πολιτικών, διπλωματών, στρατιωτικών και δημοσιογράφων, τα επιμέρους σχόλια των οποίων αποτελούν τις ψηφίδες ενός μεγάλου αλλά και συνεχώς μεταβαλλόμενου παζλ.

Στην αρχή του έργου παρατίθεται ένας αναλυτικός χρονολογικός πίνακας των γεγονότων της περιόδου 1918-1922, ιδιαίτερα κατατοπιστικός για τους μη ειδικούς αναγνώστες. Ακολουθεί η πρώτη μελέτη, από τον Γιάννη Χαραλαμπίδη, ο οποίος καταγράφει την πρώτη επίσημη διατύπωση της Μεγάλης Ιδέας, την εξέλιξή της και την τραγική της κατάληξη το 1922. Για πρώτη φορά ως έννοια με εθνικό περιεχόμενο η Μεγάλη Ιδέα αναφέρεται από τον Ιωάννη Κωλέττη, γνωστό πολιτικό της οθωνικής περιόδου, στις 14 Ιανουαρίου 1844, στην Εθνοσυνέλευση που επεξεργαζόταν το Σύνταγμα του 1844. Ο σχετικός λόγος του, που μπορεί να χαρακτηριστεί αντίλογος προς τους υποστηρικτές του αυτοχθονισμού, υποστηρίζει την άποψη πως είναι χρέος των ελεύθερων Ελλήνων να παραμείνουν ενωμένοι με τους αλύτρωτους αδελφούς τους χωρίς να προβαίνουν σε διάκριση μεταξύ αυτοχθόνων και ετεροχθόνων.

Η Ειρήνη Σαρίογλου αναλύει τον ρόλο της Μεγάλης Βρετανίας στο Μικρασιατικό ζήτημα, η οποία ενώ αρχικά ενεθάρρυνε τον Ελευθέριο Βενιζέλο στις προσδοκίες του, καθ' οδόν άλλαξε στάση λόγω του ανταγωνισμού της με τη Γαλλία και την Ιταλία, εγκαταλείποντας τελικά την Ελλάδα απομονωμένη και χωρίς συμμάχους στην επερχόμενη καταστροφή το 1922.

Ο Ιωάννης Δασκαρόλης εξετάζει τη μετέωρη και αμφιλεγόμενη στάση της Γαλλίας στη Μικρά Ασία, η οποία από αρχικά επεκτατική και ιμπεριαλιστική, λόγω των οικονομικών συμφερόντων της, μεταστράφηκε αργότερα σε φιλοτουρκική και τελικά ανθελληνική, εγκαταλείποντας την Κιλικία και παραχωρώντας στον Μουσταφά Κεμάλ, σημαντικό πολεμικό υλικό έναντι επωφελών οικονομικών συμφωνιών.

Ο Ελβετός ελληνιστής Ματτέο Καμπασιόλο παρουσιάζει στην πρώτη από τις δύο μελέτες του που περιλαμβάνονται στο βιβλίο, τη στάση του ιταλικού Τύπου της εποχής έναντι της Ελλάδας, η οποία θεωρήθηκε όργανο της βρετανικής πολιτικής που έθετε εμπόδια σε όλα τα σχέδια της Ιταλίας, με αποτέλεσμα να προκληθεί ζήλεια και αντιπάθεια εναντίον της. Η Ιταλία τήρησε εχθρική στάση παρεμποδίζοντας την αξιοποίηση των επιτυχιών της Ελλάδος στη διεθνή σκηνή και αρνούμενη να τηρήσει τη δέσμευσή της να της παραχωρήσει τα Δωδεκάνησα.

Στη δεύτερη μελέτη του ο ίδιος συγγραφέας ερευνά τη διαμόρφωση της κοινής γνώμης στην Ελβετία, με την οποία η Ελλάδα συνδεόταν με πολυετή φιλία, θεωρώντας (όπως και ο ίδιος ο Βενιζέλος) πως η διατήρηση της στενής σχέσης μεταξύ των δύο χωρών δεν θα μπορούσε παρά να αποδειχθεί ωφέλιμη για την Ελλάδα. Μέχρι και σήμερα οι φιλικοί δεσμοί μεταξύ Ελλήνων και Ελβετών δεν στηρίζονται σε συμφέροντα στρατηγικής ή άλλης φύσης. Ο Νίκος Νικολούδης, ο εμπνευστής και επιστημονικός επιμελητής αυτού του έργου, εξετάζει στο κείμενό του τις παλινδρομήσεις και τις ανακολουθίες της αμερικανικής πολιτικής στο Μικρασιατικό ζήτημα, οι οποίες οφείλονταν κυρίως στις οικονομικές και ιεραποστολικές δραστηριότητες αμερικανικών εκπαιδευτικών και φιλανθρωπικών οργανισμών στην Τουρκία. Το συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει είναι ότι για την Αμερική, η ελληνική παρουσία ήταν ασύμβατη με την αποκατάσταση του νόμου και της τάξης σε μια χώρα όπως η Τουρκία που τελούσε υπό διάλυση.

Από την πλευρά του, ο Νίκος Γιαννόπουλος σχολιάζει τις σχέσεις της νεαρής Σοβιετικής Ρωσίας με το κεμαλικό κίνημα οι οποίες σταδιακά διαμορφώθηκαν όχι από τα φλογερά ιδεολογικά προτάγματα του κομμουνισμού, αλλά από την ψυχρή

λογική των γεωστρατηγικών σκοπιμοτήτων. Η Σοβιετική Ρωσία θεωρούσε τότε ότι τα ελληνικά στρατεύματα στη Μικρά Ασία ενεργούσαν ως εντελοδόχος της βρετανικής πολιτικής, με αποτέλεσμα να υποστηρίξει έμπρακτα τους κεμαλικούς έως την οριστική εκδίωξη των Ελλήνων από τη Μικρά Ασία.

Ο Τούρκος ιστορικός Σαμίμ Αγκκιονούλ ερευνά μια πτυχή του γαλλικού Τύπου, ειδικότερα τη μεταβαλλόμενη στάση του περιοδικού *Correspondance d'Orient* (αραβικού προσανατολισμού) ως προς το Μικρασιατικό ζήτημα, παρουσιάζοντας τα γεγονότα άλλοτε ευνοϊκά και άλλοτε καταδικαστικά για τις ελληνικές θέσεις.

Τέλος, ο γνωστός, επίσης Τούρκος, ερευνητής Τανέρ Ακτσάμ επιχειρεί να διαχωρίσει, μετά τη λήξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, την επιθυμία των Μεγάλων Δυνάμεων να διαμελίσουν τη Μικρά Ασία προς όφελος ορισμένων εθνοτήτων (Αρμενίων, Ελλήνων και Κούρδων), σύμφωνα με τη συνθήκη των Σεβρών, από την απόφασή τους για την τιμωρία των εγκλημάτων που διαπράχθηκαν εις βάρος των μειονοτικών εθνών από τους Τούρκους.

Το έργο συνοδεύεται από ενδιαφέρουσα και εν πολλοίς άγνωστη εικονογράφηση και από αναλυτικό ευρετήριο.

